

УДК 378.091.12.011.3–051:37.09.14

**МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК СКЛАДОВА
АВТОРИТЕТУ ПЕДАГОГА В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ**

А.С.МАКАРЕНКО

Вигранка Т.В.

викладач Харківського національного медичного університету,

аспірант Харківського національного університету

імені В.Н.Каразіна

У статті розглянуто зміст та особливості мовленнєвої компетентності викладача як складової авторитету педагога за системою А.С.Макаренка на прикладі анкетування студентів. Визначено теоретичні складові мовленнєвої компетентності. Проведено аналіз мовленнєвих та комунікативних особливостей педагога. Вказано на необхідність удосконалення мовленнєвої діяльності як запоруки підвищення авторитету педагога.

Ключові слова: мовленнєва компетентність, авторитет педагога, професійна діяльність викладача.

**РЕЧЕВАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ
АВТОРИТЕТА ПЕДАГОГА В КОНТЕКСТЕ ИСТОРИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ**

А.С.МАКАРЕНКО

Вигранка Т.В.

преподаватель Харьковского медицинского университета,

аспирант Харьковского национального университета

имени В.Н.Каразина

В статье рассмотрены содержание и особенности речевой компетентности преподавателя как составляющей авторитета педагога по системе А.С.Макаренка на примере анкетирования студентов. Определены теоретические составляющие речевой компетентности. Проведен анализ речевых и коммуникативных особенностей педагога. Указано на необходимость совершенствования речевой деятельности как залога повышения авторитета педагога.

Ключевые слова: речевая компетентность, авторитет педагога, профессиональная деятельность преподавателя.

**SPEECH COMPETENCY OF THE TEACHER AS A COMPARISON OF THE
PEDAGOGUE'S AUTHORITY IN THE CONTEXT OF THE HISTORICAL HERITAGE
OF A.S.MAKARENKO**

Vygranka T.V.

*a teacher of the Kharkov Medical University,
graduate student of the V. N. Karazin Kharkiv National University*

The article deals with the content and features of the teacher's speech competence as a component of the teacher's authority in the A.S.Makarenko's system on the example of student questionnaires. The theoretical components of speech competence are determined. The analysis of speech and communicative features of a teacher is carried out. It is indicated on the necessity of improving speech activity as a pledge to increase the authority of the teacher.

Key words: linguistic competence, authority of the teacher, professional activity of the teacher.

Постановка проблеми. Реорганізація та удосконалення освітньої системи в Україні, безумовно, впливає на формування нового образу викладача. А саме удосконалення його поліфункціональної педагогічної діяльності, професійних компетентностей та культури. Професійна діяльність викладача тісно пов'язана з виконанням наступних функцій: навчальної, виховної, організаційної, дослідницької, суспільної [2, с.376-383]. Високий рівень професіоналізму та виконання даних функцій викладачем формує серед студентів авторитет педагога, що займає одну з провідних позицій становлення особистості тих, хто навчається. Комунікативний аспект мовленнєвої компетентності педагога, що постає одним із чинником формування авторитету педагога зумовлює актуальність нашого дослідження.

Аналіз актуальних досліджень. У працях закордонних та вітчизняних авторів висвітлено різні підходи щодо мовленнєвої компетентності викладача. Звертають на себе увагу дослідження Н.М. Дикої, А.П. Василевича, Д.І. Ізаренка, в яких висвітлено сутність понять «мовленнєвої», «професійної мовнокомунікативної компетенції». У працях А.С.Макаренка, А.А. Коломієць, К.І. Коцюбівської, А.В. Оларь, О.С. Пономарьова розглядається аспект авторитету педагога як мотиваційної рушійної сили в навчанні студентів, сприяння їх самоорганізації та самореалізації.

Мета статті – визначити роль мовленнєвої компетентності викладача в формуванні авторитету педагога, дати характеристику мовленнєвій компетентності, провести аналіз авторитету викладача на прикладі анкетування студентів.

Виклад основного матеріалу. Модернізація фахової освіти в Україні є основою розвитку професійного потенціалу держави. Одним із важливих компонентів діяльності Програми розвитку ООН стала реалізація проекту “Освітня політика та освіта «рівний – рівному», в рамках якого розглянуто низку дискусій, що стосуються модернізації змісту освіти та формування в молоді ключових компетентностей. Однією з провідних професійних компетентностей викладача є мовленнєва.

Мовленнєва компетенція, на думку Д.І. Ізаренкова, демонструє знання всіх рівнів (фонетичного, лексичного, словотворчого, морфологічного та синтаксичного) [4, с.54-60]. Важливо також знати правила оперування мовними одиницями кожного рівня для побудови одиниць більш високого рівня — комунікативних синтаксичних одиниць.

А. О. Залізняк ототожнює мовленнєву компетентність з комунікативною, характеризуючи її основну функцію – спрямування на розвиток мовленнєвого спілкування, мовленнєвого етикету та етичних норм спілкування [3, с.164-170].

М.О. Орап дає широку характеристику мовленнєвої компетентності за її функціями:

- 1) визначати тему мовленнєвого повідомлення і ділити мовленнєве повідомлення на змістові частини (орієнтування);
- 2) визначати головну думку змістової частини та думки, що деталізують головну; встановлювати логіку змістового повідомлення (планування);
- 3) визначати загальний зміст повідомлення (реалізація);
- 4) визначати рівень адекватності сприйняття повідомлення (контроль);
- 5) усвідомлювати вихідний задум висловлювання, поєднувати змістові частини в цілісне мовленнєве повідомлення (орієнтування);
- 6) утримувати в пам'яті і передбачати основну думку кожної змістової частини, визначати структурно-змістову єдність цілого тексту; встановлювати логіку розгортання повідомлення (планування);
- 7) вербалізувати предикативну структуру тексту (реалізація);
- 8) контролювати правильність створеного тексту (контроль) [6, с.84].

Отже, мовленнєва компетентність є запорукою високого комунікативного рівня та виконує ряд функцій, що сприяють його реалізації.

Ефективність професійної діяльності викладача вищої школи пов'язана з її успішністю, оскільки прагнення до досягнення соціального успіху притаманне кожній людині й виступає значущим мотивом трудової діяльності (А. Маслоу). Соціальна успішність може розглядатися як зовнішня щодо людини позиція, яка характеризує соціальне визнання досягнень фахівця в професійній діяльності [1, с.51-110]. З іншого боку,

необхідно розглядати й внутрішню позицію особистості, пов'язану з прагненням реалізувати себе в професії у відповідності з вимогами сучасного суспільства, з розумінням причин соціального успіху та відповідальним ставленням до нього [5].

Слід зазначити, що успіх викладача в професійній діяльності визначається не лише рівнем його професійних знань та вмінь, а й досить важливим компонентом педагогічної діяльності під назвою авторитет. Його значущість характеризується публічним характером професійної діяльності, інтенсивністю комунікативних процесів, що забезпечують навчально-виховний процес, наукову, методичну та організаційну діяльність викладача.

Діагностуючи вид авторитету, беремо за приклад систему А.С.Макаренка, який розмежовує:

- 1) авторитет придушення – повсякденне вплив на студента своїм виглядом, діями, жорстке і часом жорстоке ставлення до нього як особистості, його дій і вчинків;
- 2) авторитет відстані – викладач намагаються бути подалі від своїх студентів, зустрічаючись з ними веде офіційно-діловий стиль спілкування;
- 3) авторитет чванства – піднесення над оточуючими в зв'язку зі своїм становищем;
- 4) авторитет педантизму – велика увага студентам на рівні бюрократа, вимога до студентів, щоб вони ставилися до викладача як до незаперечного авторитету;
- 5) авторитет резонерства – нескінченні повчання і настанови студентам;
- 6) авторитет доброти – надмірна м'якість, доброта. Поступливість по відношенню до поведінки студентів;
- 7) справжній авторитет – ґрунтується на співпраці студентів і викладача, його поведінці, прагненні прийти до них на допомогу ненав'язливо, надаючи можливість студентам самостійно виконувати поставлені завдання, сприяти самореалізації.

Отже, авторитет викладача залежить від його уміння вести діалог з аудиторією, що показує рівень його мовленнєвої компетентності, а також педагогічної освіченості.

Нами було проведено анкетування студентів на прикладі викладача Вигранки Т.В. у групах студентів другого курсу факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна (2016-2017 н.р.). В анкетуванні взяли участь 52 студента. В бланках були наступні питання: 1) Знання предмета викладача за 10-бальною шкалою; 2) Уміння викладача вести діалог з аудиторією за 10-бальною шкалою; 3) Авторитет викладача за системою А.С.Макаренка.

За результатами анкетування встановлено, що за оцінка знання предмета викладачем має 10 балів, мовленнєва компетентність викладача – 9 балів, а авторитет – сукупність авторитетів, але, в цілому, більшість анкет мали відповідь – справжній авторитет.

Таким чином, на основі теорії характеристики та авторитету педагога за системою А.С.Макаренка, а також за результатами анкетування студентів, ми дійшли висновку, що недопрацювання над вдосконаленням мовленнєвої компетентності викладача призвело до невизначеності серед студентів його авторитету, що має суб'єктивну оцінку.

Висновки. Здійснивши аналіз проблеми дослідження, можемо узагальнити отримані результати. Успіх викладача у професійній діяльності визначається не тільки рівнем його професійних знань та вмінь, а й комплексною моделлю компетентнісних якостей, які в подальшому впливають на формування авторитету педагога. Значення такої характеристики викладача визначається інтенсивністю комунікативних процесів, які здійснюються засобами професійного спілкування. Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямку вбачаємо у більш детальному розгляді питань щодо структурних особливостей професійних компетентностей викладача.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Деркач А.А. Психология развития профессионала [текст] / А.А. Деркач, В.Г. Зазыкин, А.К. Маркова. – М.: РАГС, 2000. – 125 с.
2. Дика Наталія Михайлівна (2012) Мовленнєва підготовка студентів-філологів у структурі системи вищої педагогічної освіти Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (28—29 березня 2016). – С. 376-383.
3. Залізник А.О. Мовленнєва компетентність як складова процесу професійної підготовки майбутнього вихователя / А.О. Залізник. – Науковий журнал «Проблеми підготовки сучасного вчителя». – Випуск № 8 (Ч. 2). – 2013. – С. 164-170.
4. Изаренков Д.И. Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов-нефилологов / Д.И. Изаренков // Рус. яз. за рубежом. – 2000. – № 4. – С. 54-60.
5. Марасанов Г. И. Социальная компетентность: психологические условия развития в юношеском возрасте [текст] / Г.И. Марасанов, Н.А. Рототаева. – М. : Когито-Центр, 2013. – 171 с.
6. Орап М. Мовленнєва компетентність і мовленнєва діяльність сучасної молоді / М.Орап. – Український науковий журнал «Освіта регіону». – Випуск №1. – 2010. – С.84.
7. <http://www.inminds.ru/fmads-685-2.html>